

Luleå september 2020

Jobb i sikte

- utvärderarens slutrapport

*"Projektet har räddat mitt liv. Jag trodde inte att jag skulle leva så länge,
nu ser jag en framtid..."*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	1
1. INLEDNING.....	2
<i>Allmänt om projektet .....</i>	<i>2</i>
<i>Utvärderingens upplägg och genomförande .....</i>	<i>3</i>
<i>Denna slutrapports uppläggning och innehåll .....</i>	<i>4</i>
2. RESULTAT.....	5
<i>Måluppfyllelse huvudmål – deltagarna närmar sig arbetsmarknaden .....</i>	<i>5</i>
<i>Måluppfyllelse delmål samverkansmodeller .....</i>	<i>6</i>
<i>Måluppfyllelse delmål deltagare .....</i>	<i>7</i>
<i>Implementering .....</i>	<i>8</i>
3. SLUTSATSER OCH REFLEKTIONER.....	10

1. INLEDNING

Följande rapport redogör för insatser, resultat och slutsatser från utvärdering av ESF-projektet "Jobb i sikte", med Lapplands kommunalförbund (LKF) som projektägare. Rapporten redogör för de utvärderingsaktiviteter som genomförts och med vilket resultat samt beskriver och kommenterar projektets måluppfyllelse. Rapporten kompletteras av den artikel – *"Jobb i sikte – en sammanställning av European Minds"* – som publicerats i PDF-format som ett stöd i projektets resultatspridning. I den artikeln kommer såväl deltagare som projektmedarbetare till tals via deras egna berättelser.

Allmänt om projektet

Jobb i sikte är ett projekt som medfinansierats av Europeiska Socialfonden och genomförs i samarbete med Arbetsförmedlingen och medlemskommunerna Gällivare, Jokkmokk, Kiruna och Pajala; dess socialtjänst, arbetsmarknadsenhet och gymnasieskolor.

Projektet har bedrivits inom programområdet 2.2. *Öka övergångarna till arbete* och pågått mellan 2018-03-01 och 2020-09-30

Projektet har sin bakgrund i en situation i de medverkande kommunerna där behovet av arbetskraft är stor men där det samtidigt finns en betydande andel unga, 16 – 24 år, som befinner sig i utanförskap, ofta till följd av avbruten skolgång. Behoven har därmed varit tydliga av att dels åtgärda situationen genom att arbeta direkt med de unga som befinner sig i utanförskap, dels, och som en konsekvens av det arbetet, ta fram en metodik som fungerar och ger verktyg att efter projektslut såväl minska antalet unga som avbryter skolan som att på ett ändamålsenligt sätt hjälpa de som hoppar av att komma tillbaka till studier eller kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Projektmålet har varit att unga, 16 – 24 år, som befinner sig i varierande former av utanförskap ska närma sig, träda in i eller etablera sig på arbetsmarknaden.

Delmålen har varit fem till antalet:

- Samverkansmodell utarbetad och antagen för hur studiehandledning och individuellt stöd kan komplettera yrkesutbildning.
- Samverkansmodell utarbetad och antagen för hållbart och långsiktigt arbetssätt, för att fånga upp ungdomar som riskerar hamna i utanförskap.
- Deltagarnas kunskap om arbetsmarknad, yrken och vilka förväntningar som finns från arbetsgivare i olika branscher, ökad.

- Unga introduceras till könssegregerade yrken och utbildningar
- Arbetsplatsers mottagande av ungdomar med funktionsvariation/olika behov förbättrade och underlättade

Projektet har bedrivits i de fyra kommunerna där anställda projektmedarbetare svarat för innehållet. Medarbetarna har träffats regelbundet under ledning av projektledaren för att delge erfarenheter och successivt utmejsla, testa och verifiera arbetssätt och metoder.

För respektive delmål har indikatorer satts, såväl kvalitativa som kvantitativa. Dessa har följts löpande och olika insatser har genomförts för att se i vad mån projektet är på rätt kurs eller behöver genomföra justeringar, dels via projektets egen uppföljning, dels via olika utvärderingsinsatser.

Utvärderingens upplägg och genomförande

Utvärderingen har genomförts i form av s.k. lärande utvärdering. Det betyder att utvärderaren har följt projektet löpande, identifierat frågor att titta närmare på och regelbundet återfört resultat till projektledning, projektägare och styrgrupp. Centrala frågor har varit projektlogik, framgångsfaktorer, utfall och nytta sett från deltagares perspektiv samt resultathemtagning/implementering utifrån den problembild som getts och de förväntningar på projektet som riktats från ägare och styrgrupp.

Utvärderingsaktiviteterna kan beskrivas enligt följande:

- Inledande dialog kring projektet och utvärderingsfokus, inläsning dokumentet m.m.
- Återkoppling och dialog kring projektlogik, resulterande i ett framtaget och antaget dokument för att säkerställa koppling mellan insatser och resultat, indikatorer och hur dessa ska kontrolleras
- Intervjuer med styrgruppen kring förväntningar, "beställning" av resultat samt kring vilka krav som krävs av de samverkande kommunerna och organisationerna för att resultaten ska tas om hand och implementeras efter projektslut
- Sammanställning intervjuer, presentation styrgrupp
- Lärseminarium med utvidgad projektgrupp, presentation av resultat från undersökning samt kreativt café kring några frågeställningar för de samverkande kommunerna
- Fokusgrupper och djupintervjuer deltagare, samtliga kommuner
- Sammanfattande rapport från intervjuer och fokusgrupper

- Metodseminarium projektmedarbetare utifrån de frågeställningar som kommit upp under intervjuer
- Lärseminarium utvidgad arbetsgrupp med presentation från projektet kring metoden/arbetssättet som tagits fram. Workshop kring hur lärdomarna och arbetssättet konkret kan tas till vara i kommunerna
- Intervjuundersökning med samtliga kommuner i form av workshops över Zoom i frågor om hur resultaten ska implementeras
- Rapport kring implementering
- Återkoppling styrgrupp med rekommendationer för implementering
- Löpande diskussioner med projektkoordinator kring horisontella principer och hur dessa kan mötas konkret i projektet
- Regelmässigt deltagande i styrgrupp, olika typer av presentationer med hjälp av Powerpoint
- Rapport i form av artikel i PDF-format där resultat presenteras tillsammans med röster från deltagare och utbildare
- Slutrapportering

Denna slutrapports uppläggning och innehåll

De rapporter, sammanställningar och artiklar som presenterats löpande under utvärderingens gång bildar underlag tillsammans med projektets egen dokumentation och den analys som gjorts vid projektets slut.

Denna rapport utgör en sammanfattning av projektet från utvärderarens synvinkel och kompletterar de övriga rapporterna, framförallt den "populärversion" som gjorts i form av rapport från intervjuer med projektmedarbetare och deltagare. Fokus i denna rapport ligger på måluppfyllelse och implementering.

2. RESULTAT

Måluppfyllelse huvudmål – deltagarna närmar sig arbetsmarknaden

Projektets huvudmål är, som beskrivits att unga, 16 – 24 år, som befinner sig i varierande former av utanförskap ska närma sig, träda in i eller etablera sig på arbetsmarknaden. För detta har ett antal indikatorer satts på deltagarnivå, inte minst då ett kvantitativt mått om 70 % av deltagarna.

Resultatet är 72 procent – 14 personer arbetar hel- eller deltid, lika många studerar, två personer har fått stöd av Försäkringskassan och genomför aktiviteter genom dem eller hos kommunen och nio av deltagarna slutade i projektet på egen begäran eller på grund av andra orsaker som inte möjliggjorde en fortsättning.

Det är emellertid tämligen vanskligt att dra alltför långtgående slutsatser av siffrorna per se, oavsett vad dessa visar. En effektutvärdering av kontrafaktisk karaktär, med upprättande av kontrollgrupper enligt vedertagna principer, ger i normalfallet även fler frågor än svar, även om den typen av metoder tycks vara till någon del omhuldade av delar av ESF-rådet. Frågor om urval, storlek, individuella faktorer, konjunkturpåverkan osv innebär enorma utmaningar på projektnivå och ställer även till det när programutvärderingar görs. Invändningarna är många och kända och ska inte upprepas här.

Så siffror ger inte hela bilden. Utvärderingen har, via projektets egna uppföljningssamtal och genomförda fokusgrupper sökt fånga deltagarnas berättelser och beskrivningar av vad projektets olika insatser betytt. Vi ger röst åt några av de intervjuade deltagarna:

"Att jag kom ut på praktik har gjort skillnad för mig, hade inte varit ut så mycket innan. Kommit in i arbetslivet, kommit in i rytmen och kan få jobb. Jag har blivit gladare..."

"Positiv blick på framtiden. jag har börjat studera igen och planera för framtiden..."

"Projektet har hjälpt mig att förstå mig själv via olika arbeten, hur jag fungerar och kan inom olika arbetsområden..."

"Jag har kommit igång med att studera och planera för körkort. Hade nog inte gjort det i dagsläget själv men kanske längre fram. Det har varit bra med flexibelt studieupplägg för mig..."

"Jag har fått bättre livskvalitet med en sysselsättning. Måendet är bättre, självkänslan lite bättre, hälsan är bättre, jag börjar bli mig själv istället för ingenting. Jag hade inte

kommit hit utan er hjälp. Jag har träffat personer som förstått mig och varit hjälpsamma. Jag är mer positiv, inte lika skeptisk..."

Sammantaget ger deltagarna en mycket positiv bild av vad projektet betytt för deras självkänsla, sociala och personliga utveckling samt vilka konkreta steg de fått hjälp med för att få arbete, komma till studier eller på andra sätt närma sig arbetsmarknaden.

Måluppfyllelse delmål samverkansmodeller

Projektet har formulerat två delmål som hanterar systematiken i arbetet; dels en metod för hur arbetet direkt med skolavhoppare ska se ut, dels för hur samverkan ska kunna organiseras för att hindra och tidigt upptäcka skolavbrott.

Dessa mål svarar tydligt mot den bakgrunds- och problembeskrivning som gavs i projektansökan. Där konstaterades att situationen i LKF-kommunerna var alarmerande med ett relativt stort antal unga utanför arbetsmarknaden, där många avbrutit skolan i förtid. Konsekvenserna syntes dels på individnivå i form av utanförskap, ohälsa och bristande egenförsörjning, dels på kommunnivå där kompetensbehoven är stora och kompetensförsörjning följaktligen en mycket viktig fråga

I samband med att utvärderingsuppdraget påbörjades gjorde en intervjuundersökning bland samtliga medlemmar i projektets styrgrupp kring vilka förväntningar som fanns på projektet. Det står klart i denna undersökning att det styrgruppen önskar är en tydlig metodik, ett arbetssätt, som gör det möjligt att hjälpa de unga in i studier eller i arbete. *"Ett nytt arbetssätt, som fungerar"*, som en av de intervjuade uttrycker saken. På frågan om vad som krävs för att det arbetssättet ska kunna användas även utan de resurser som projektet tillhandahåller, efter projekttiden slut, svarar styrgruppen att modellen ska implementeras. Utfallet av detta kommenteras under särskild rubrik nedan.

Utvärderingen visar att dessa två delmål uppfyllts. De indikatorer som satts upp är att modellen för arbetet med skolavhoppare ska utvärderas på deltagarnivå och visa sig vara framgångsrik och att den ska dokumenteras. Som kommenterats ovan visar projektet på hög måluppfyllelse vad gäller deltagarna. När deras erfarenheter kopplas till projektets arbetssätt märks några viktiga utropstecken i metoden/arbetssättet:

- Utgångspunkten har varit deltagarnas beskrivning och erfarenheter av vilka hinder som står i vägen och vilka behov den ser
- Projektet har bistått i att underlätta, finna vägar runt hindren, istället för att repetera eller ställa upp nya hinder
- På så sätt är progression möjlig och synlig för deltagarna
- En annan framgångsfaktor är den tid som läggs ner – på att bygga förtroende och förståelse och ge deltagaren möjlighet att testa och ta steg framåt

- Detta kräver ett personligt engagemang och en fingertoppskänslighet i bemötandet
- Gruppaktiviteter har bidragit till att deltagarna känt att de inte är ensamma i sin situation och även till att i görligaste mån underlätta progression när det gäller social interaktion

Från utvärderingssynpunkt är resultatet värt att lyfta fram. Det är inte sällan utvärderingar av socialfondsprojekt stannar vid att det är det personliga engagemanget från ledarna som utgjort framgångsfaktorn. När projektet sedan upphör finns inget lärande kvar annat än att just de personer som arbetat i projektet varit framgångsrika med goda personliga egenskaper. Här, i *Jobb i sikte*, finns nu erfarenheter på systemnivå – ett arbetssätt som baseras på gängse specialpedagogisk metod, ett relationellt istället för ett kategoriskt perspektiv, som på allvar utgår från individens beskrivning av hinder och istället ger förutsättningar att lyckas. Metoden är väl dokumenterad och finns också beskriven och kommenterad av deltagare och medarbetare i den särskilda PDF-artikel som kompletterar denna rapport.

Måluppfyllelsen innefattar även delmål 2, den modell för samverkan som ska bidra till att förhindra, tidigt upptäcka och åtgärda skolavhopp. Här utgör den etablerade DUA-samverkan en modell för vilka som ska samarbeta och hur arbetet ska gå till, från tidig upptäckt och vilka parter som ska samverka, till aktiviteter och uppföljning. I kombination med det arbetssätt som "*Jobb i sikte*" bidragit med, fungerar modellen just som modell, men ställer förstås krav på att resurser sätts till och processer etableras.

De intervjuer som genomförts inom ramen för utvärderingen, liksom de workshops som hållits, visar på att insikterna om metoderna och om betydelsen av samverkan ökat under projektiden. Huruvida detta även tar sig uttryck i att modellerna etableras, sprids och används är för tidigt att säga. Frågan kommenteras närmare nedan under rubrik för implementering.

Måluppfyllelse delmål deltagare

Utöver indikatorerna på projektmålnivå, som kommenterats ovan, har projektet även ett antal delmål som mer specifikt beskriver vad deltagarna ska ha erfarit. Målen gäller att deltagarna ska ha fått ökad insikt om arbetslivet, kunnat göra självständiga val som inte baseras på könsstereotyper och att ingen ska ha stängts ute på grund av bristande tillgänglighet.

De fokusgrupper och djupintervjuer som genomförts med deltagare visar tillsammans med projektets egen uppföljning att målen uppfyllts. Det är också utvärderarens uppfattning att projektets aktiviteter varit väl anpassade till att visa på breda

möjligheter för deltagarna. Det har gällt direkta kontakter med möjliga arbetsgivare men också studiebesök, samtal och diskussioner.

Några deltagarröster illustrerar hur de uppfattat de insatser som gjorts:

"Jag har kommit till insikt att alla människor inte är emot mig..."

"Jag har fått fler sociala kontakter, vilket är bra. Jag är mer framåt, jag tar eget ansvar..."

"Jag har fått hjälp med anpassning av studiemiljö, hjälp med studieteknik..."

Vid avslutningssamtalen har samtliga deltagare också fått svara på om de fått hjälp med den anpassning som krävts för att arbetsplatsen ska kunna vara tillgänglig och svaren är entydigt positiva. En deltagare förklarar:

"Gjorde några studiebesök på arbetsplatsen innan och arbetsplatsen fick veta vilka egenskaper som är viktiga för mig när det gäller handledaren..."

Implementering

Redan från projektstart har det stått klart att förväntningarna på projektet var att ta fram en fungerande metodik, ett arbetssätt som konkret visar hur arbetet att få unga personer som avbrutit skolan och stannat i utanförskap, att åter närma sig studier eller arbetsmarknad. Som framgår har även projektet lyckats med uppdraget och den fråga som då hamnar i sökarljuset är på vilket sätt denna metod ska kunna implementeras.

För att få en tydlig bild av detta genomfördes utvärderingsworkshops i samtliga kommuner (över distans) under juni månad 2020. Fokus var helt enkelt att klargöra hur och i vilka avseenden projektresultatet ska kunna implementeras. En rapport har presenterats som beskriver resultatet och refereras till här översiktligt.

Pajala

Det är oklart vem som kan förvalta resultatet som har tagit fram av projektet. Aktörerna som deltog på mötet har redan fullt upp i deras dagliga verksamheter. Deras hopp står till den planerade arbetsmarknadsenheten där rekrytering av chef genomförts under sommaren. Den medvetenhet som finns om projektets resultat och den metod som använts framgångsrikt ger möjlighet att ta till vara det arbetssättet när väl ansvar och roller klarats ut. Enlig kommunledningen är ansvaret för KAA prioriterat att redas ut och styras upp och det finns en positiv inställning till den metod som projektet tagit fram.

Kiruna

Kiruna kommun kommer att fortsätta arbeta med frågorna efter projektet, däremot kommer ingen officiell aktör ta över ansvaret för projektdeltagarna. Istället satsar kommunen på att etablera mötespunkten "Fridsbanken" för ungdomar, där tanken är att kunna erbjuda aktiviteter i enlighet med skolverkets krav på det kommunala aktivitetsansvaret (16-19 år) samt utveckla arbetet med det förlängda aktivitetsansvaret (FIA) 20-24 år. Den metod som tagits fram inom "*Jobb i Sikte*" bedöms implementeringsbar men verksamheten har inte kommit igång ännu beroende på personalfrågor och det hela ter sig tämligen oklart.

Gällivare

Det är det kommunala aktivitetsansvaret som kommer ta över ansvaret för deltagarna efter projektets avslut. Arbetsförmedlingen och aktivitetsansvaret arbetar för tillfället i att ta fram en miljö där individer kan växa och få hjälp. Lärcentra och aktivitetsansvarige kommer till hösten flytta in i samma hus, där förhoppningen är att detta kommer att leda till en bättre samverkan.

Jokkmokk

Det finns en oro för framtiden i Jokkmokk. Viljan att hjälpa hemmasittare finns, men inte möjligheterna. Det är svårt att driva frågorna och risken finns att gruppen blir osynlig. Kommunen arbetar för tillfället aktivt för att få ännu fler extratjänster. Hoppet är att hemmasittare kan fångas upp i nästa ESF-projekt: "*MOD*". Kommunen uppger sig ha god kännedom om hemmasittare som är 20 år och yngre, däremot är den sämre för de som är äldre. Kommunen har inte bestämt vem som ansvarar för hemmasittare och oroar sig för att de förblir osynliga.

Sammantaget kan konstateras att bilden är något oklar. Ett nytt projekt, "*MOD*", är beviljat och förhoppningen är att de erfarenheter som gjorts i *Jobb i sikte* ska kunna bli möjligt att implementera, dels som metod i det nya projektet, dels som ett sätt att stärka fortsatt samverkan.

Ur utvärderingssynpunkt är resultatet vad gäller de medverkande kommunernas ansvar inte helt tillfredsställande och förhoppningen är att projektägare och deltagande kommuner under projektets avslutsfas ska kunna fatta mer handfasta beslut om hur erfarenheter och konkreta metoder och arbetssätt ska kunna tas till vara och påverka organiseringen av arbetet med skolavhopp i LKF-kommunerna. Den artikel som tagits fram som en del av utvärderingen tjänar bland annat till att bidra till att sprida resultaten från projektet.

3. SLUTSATSER OCH REFLEKTIONER

Projektet kan konstateras ha nått sitt huvudmål. 72 procent av målgruppen har gått vidare till arbete eller studier. Inga kontrafaktiska analyser har dock gjorts för att utröna projektets effekter, vare sig på kort eller lång sikt. Detta har inte heller låtit sig göras av en mängd skäl. Målgruppen var ju också tydligt i utanförskap vid projektets inledning och inga andra åtgärder har satts in som skulle kunna bidra till en eventuell jämförelse. 72 procent är i det perspektivet ett mycket bra resultat.

I Socialfondens programutlysning 2017/00337 anges vilka resultat och effekter som efterfrågas. De effekter man vill se på lång sikt är att *"Unga 15-24 år i region Övre Norrland, oavsett kön, kommer i arbete, utbildning, arbetsmarknadsprogram eller närmar sig arbetsmarknaden."* När det gäller efterfrågade resultat lyfts bland annat att *"Unga kvinnor och män har utvecklat sin kompetens och därigenom stärkt sin ställning på arbetsmarknaden"*.

Projektet svarar alltså bra upp mot de resultat och effekter som efterfrågas och har tillika levererat en väl dokumenterad och tydlig metodbeskrivning för hur arbetet bäst kan bedrivas. Metoden är evidensbaserad och har i projektet både utmejslats tydligt gentemot målgruppen, använts stringent och dokumenterats systematiskt.

Projektet kan alltså sammanfattningsvis sägas ha levererat de resultat som efterfrågats och från utvärderingssynpunkt kan därmed också projektet beskrivas som mycket lyckat. Resultatet bedöms därför vara värt att spridas vidare. Situationen med skolavhoppare, bristande samverkan och otydliga arbetsmetoder som får som konsekvens ett utanförskap bland unga och leder till brister i kompetensförsörjning är inte unikt för LKF-kommunerna. Sett till ett regionalt perspektiv för Övre Norrland förtjänar metoder och erfarenheter att lyftas från ESF-rådets och Region Norrbottens sida. Det är också mot den bakgrunden en särskild utvärderingsinsats har ägnats åt att, i form av en artikel i PDF-format, ge röst åt deltagare och medarbetare där metoden beskrivs och kommenteras.

Däremot finns det anledning att rikta ljuset mot hur goda projektresultat tas om hand och införlivas i ordinarie verksamhet. Från utvärderingens sida finner vi resultaten härvidlag inte vara tillfredsställande.

Det finns likheter och skillnader i hur kommunerna svarar upp mot de rimliga krav som bör ställas kring hur resultat från projektet bör tas om hand. Styrgruppen har haft att förvalta det ansvar som projektägaren ställer. Frågorna om hemmasittare i LKF-kommunerna har bedömts vara mycket viktiga, situationen i kommunerna var inför projektstart delvis alarmerande med många unga personer i utanförskap med

konsekvenser i form av minskat skatteunderlag, sociala kostnader, hög ohälsa och svårigheter när det gäller kompetensförsörjning. Projektet har som svar på detta levererat resultat på individnivå som bedöms som mycket goda och har svarat upp mot "beställningen" om en metod genom att ha tagit fram ett väl beskrivet och genomtänkt arbetssätt.

Som utvärderare ser vi alltför ofta hur det glapp som finns inbyggt i kommunernas organisation och styrning innebär att framgångsrika resultat av projekt har stora svårigheter att leda till konkreta justeringar och förbättringar i verksamheten. Samarbetet i LKF, med en fungerande utvecklingsorganisation och en gedigen projektvana, bör ha förutsättningar att täppa till detta glapp. För detta krävs ett aktivt och målinriktat styrgruppsarbete samt en vilja att föra nödvändiga diskussioner med kommunansvariga.

Den metod som tagits fram är tydlig och konkret och från utvärderingssynpunkt ser vi att tillämpning och omsättning i permanent verksamhet kan bjuda på olika konkreta lösningar. Vi vill därför rikta en uppmaning till ansvariga inom LKF och de samverkande kommunerna att avkräva fortsatt ansvar för organiseringen av arbetet med att minska skolavhopp.

Göran Sjöberg

Ansvarig utvärderare, European Minds